

Uiteindelijk is Polen zelf het grootste slachtoffer van de eigen ramkoers

De uitspraak van het constitutioneel hof in Polen, vorige week, heeft binnen Europa beroering veroorzaakt. Veel media-commentaren suggereerden zelfs dat dit kan leiden tot een 'polest', met grotere gevolgen voor de Europese Unie dan de brexit.

Het hof in Warschau stelde namelijk dat in een aantal gevallen de Poolse grondwet prevaleert boven het Europees recht. Deze uitspraak gaat regelrecht in tegen de jurisprudentie van het Europees Hof van Justitie, dat zegt dat het Europees recht prevaleert boven het recht van de lidstaten. Terecht wordt deze jurisprudentie gezien als een belangrijk uitgangspunt voor het goed kunnen functioneren van de Unie.

Toch staat het constitutioneel hof in Polen niet alleen. Het constitutioneel hof in Duitsland (Bundesverfassungsgericht) is al vele decennia van mening dat de Duitse grondwet prevaleert boven het Europees recht en dat het aan het Duitse hof is om te bepalen of het Europees recht al dan niet in strijd is met de Duitse grondwet.

De Europese Commissie, onder voorzitterschap van de Duitse Ursula von der Leyen, zint op drastische maatregelen tegen Polen. Voor alle duidelijkheid, de EU heeft nooit maatregelen overwogen tegen Duitsland vanwege de uitspraken van het Duits constitutioneel hof. Over een 'dexit' is dan ook nooit gesproken. Toch is er nog wel een aantal belangrijke verschillen tussen de Poolse en de Duitse situatie.

Een eerste verschil is dat de Duitse grondwet werd opgesteld in 1949, lang voordat de Europese verdragen in werking traden. De Duitse grondwet stelt het Duitse recht boven het internationaal recht. Bovendien stelt deze grondwet dat het Duitse constitutioneel hof definitieve oordelen geeft. Op belangrijke punten kon de Duitse grondwet niet worden aangepast. Het Duits constitutioneel hof kon dan ook niet anders oordelen.

Dat geldt niet voor Polen. Polen is decennia later (in 2004) EU-lid geworden. Op dat moment was volstrekt duidelijk wat een belangrijke toetredingsvoorwaarde was: de suprematie van het Europees recht boven

FOTO: ALEX BONA/GETTY IMAGES

het nationaal recht en de rol van het Europees Hof van Justitie als hoogste rechter.

Een tweede verschil is dat het Duits constitutioneel hof weliswaar een principiële positie heeft ingenomen, maar wel steeds een pragmatische koers heeft gevaren. Het hof heeft vele malen kanttekeningen geplaatst, maar is toch steeds akkoord gegaan met Europese regelgeving en maatregelen. Het Pools constitutioneel hof, maar ook de Poolse regering, ligt daarentegen op ramkoers.

Er bestaan al langere tijd zorgen over de Poolse rechtsstaat en de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht. De zorgen over de recente uitspraak van het Pools constitutioneel hof zijn dan ook volkomen terecht. Het vervelende voor de EU is echter dat het

Pools constitutioneel hof dezelfde principiële lijn volgt als die in Duitsland. Polen zal het niet nalaten om dit te benadrukken in het conflict met de Unie, zeker ten opzichte van Commissievoorzitter Von der Leyen.

Maar er geldt nog wel een belangrijk verschil. Polen is voor de EU geen Duitsland. Zonder Polen kan een EU bestaan, maar zonder Duitsland is dat ondenkbaar. Polen is in sterke mate afhankelijk van Europese subsidies. Een polest zou rampzalig zijn voor Polen. Daar is dan ook binnen dat land weinig draagvlak voor.

Het Pools constitutioneel hof zou daarom beter een voorbeeld kunnen nemen aan de pragmatische koers van het hof in Duitsland. Een ramkoers zoals nu ingezet, is niet alleen rampzalig voor de Unie, maar zeker ook voor Polen.

Gerrit Dijkstra is universitair docent aan het Instituut Bestuurskunde van de Universiteit Leiden.